

CZĘŚĆ I

WPROWADZENIE TEORETYCZNE

Rozdział 1

Podstawowe źródła przepisów prawa rodzinnego i dokumenty z zakresu prawa rodzinnego jako teksty paralelne

Zadanie tłumacza wykonującego tłumaczenie poświadczone obejmujące parę językową hiszpański – polski polega nie tylko na poruszaniu się między dwoma językami i dwiema kulturami, lecz przede wszystkim – między dwoma systemami prawnymi. Cechą wspólną obydwu jest ich przynależność do systemu prawa kontynentalnego typowego zarówno dla Polski (Tokarczyk 2000), jak i dla Hiszpanii¹. Przyczynia się to do sytuacji, w której podstawowym źródłem ekwiwalentów terminów i pojęć mogą być teksty paralelne, czyli równoległe. Na potrzeby niniejszej publikacji ograniczmy się do zaledwie jednej z wielu definicji tekstów paralelnych, według której są to „teksty tego samego gatunku co tekst źródłowy, które funkcjonują w rzeczywistości języka docelowego” (Matulewska 2010: 57). Jak wskazuje Kubacki, mimo istnienia wad korzystania z tekstów paralelnych w tłumaczeniu specjalistycznym, do których należą m.in.: znalezienie odpowiedniego tekstu paralelnego, trudności z oceną wiarygodności tekstu paralelnego, wielość tekstów paralelnych wynikających z istnienia kilku języków standardowych (2013: 151), to ich niewątpliwą zaletą jest przyczynianie się do „osiągnięcia optymalnej jakości przekładu” (2013: 155).

Niniejszy rozdział teoretyczny przedstawia wstępną charakterystykę gatunków tekstów będących przedmiotem analizy w niniejszej pracy, do których należą: hiszpański kodeks cywilny, hiszpańskie porozumienie regulujące, odpisy polskich i hiszpańskich aktów stanu cywilnego, polskie i hiszpańskie pozwy, wyroki i akty notarialne². Są to teksty skonwencjonalizowane, definiowane jako „formy o spetryfikowanej strukturze, posiadające określony porządek występowania poszczególnych sekwencji, stałe elementy treści,

¹ https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-es-pl.do?member=1 [dostęp: 10.02.2019].

² Z grupy analizowanych w rozdziale 1 tekstów wyłączono polskie przemówienie kierownika urzędu stanu cywilnego podczas uroczystości zawarcia związku małżeńskiego, które jako odrębny gatunek tekstu omówiono w rozdziale 2.

stereotypową realizację językową oraz określoną funkcję, zdeterminowaną daną sytuacją komunikacyjną” (Solová 2013: 27)³.

1.1. Kodeks

Kodeks cywilny (*Código Civil*)⁴ (dalej: CC) jest podstawowym aktem prawnym regulującym instytucję małżeństwa i sprawy rodzinne w Królestwie Hiszpanii. Sprawy małżeńskie i rodzinne w polskim systemie prawnym reguluje Kodeks rodzinny i opiekuńczy⁵ (dalej: KRO).

Pod względem struktury obydwa wymienione kodeksy podlegają standaryzacji, co oznacza, że mają formę i podział podobne do innych kodeksów prawnych.

CC składa się z następujących elementów:

- ▶ *encabezamiento* (nagłówek), który zawiera nazwę aktu prawnego,
- ▶ *Preámbulo* (preambuła),
- ▶ *Título Preliminar* (tytuł wstępny),
- ▶ *Libros* (księgi), które dzielą się na
- ▶ *Títulos* (tytuły), które podobnie jak tytuł wstępny dzielą się na
- ▶ *Capítulos* (rozdziały), z których część zawiera
- ▶ *Secciones* (oddziały).

Struktura KRO jest następująca:

- ▶ tytuły (*Títulos*), które dzielą się na
- ▶ działy (*Partes*), a te z kolei dzielą się na
- ▶ rozdziały (*Capítulos*), z których część zawiera
- ▶ oddziały (*Secciones*).

Porównanie struktury CC i KRO przedstawia tabela 1.1.

³ Realizacji językowej jest poświęcony rozdział 2 niniejszej publikacji.

⁴ Tekst jednolity hiszpańskiego Kodeksu cywilnego uwzględniający ostatnie zmiany wprowadzone 4 sierpnia 2018 r. (texto consolidado, última modificación: 4 de agosto de 2018) w obowiązujących przepisach, opublikowanych na mocy dekreту królewskiego z dnia 24 lipca 1889 r. (Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil, Ministerio de Gracia y Justicia «BOE» núm. 206, de 25 de julio de 1889, Referencia: BOE-A-1889-4763).

⁵ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 Nr 9 poz. 59 ze zm.).

CC	KRO
(encabezamiento)	(nagłówek)
Preámbulo	–
Título preliminar	–
Libro	–
Título	tytuł
–	dział
Capítulo	rozdział
Sección	oddział

Tabela 1.1. Struktura CC i KRO – porównanie

O ile, jak wspomniano powyżej, w polskim systemie prawnym funkcjonuje KRO jako odrębny akt prawny, o tyle w hiszpańskim systemie prawnym przepisy z zakresu małżeństwa i spraw rodzinnych są rozproszone wśród innych regulujących ogół zagadnień z zakresu prawa cywilnego.

Zestawienie przepisów prawa rodzinnego występujących w CC i przepisów KRO będących przedmiotem niniejszej publikacji⁶ w odniesieniu do tłumaczenia na język polski występujących w nich terminów i pojęć przedstawia tabela 1.2.

CC	KRO
Libro Primero. De las personas	–
Título IV. Del matrimonio	Tytuł I. Małżeństwo
Capítulo I. De la promesa de matrimonio (art. 42–43)	Dział I. Zawarcie małżeństwa (art. 1–22)
Capítulo II. De los requisitos del matrimonio (art. 44–48)	Dział II. Prawa i obowiązki małżonków (art. 23–30)
Capítulo III. De la celebración del matrimonio (art. 49–60)	Dział IV. Ustanie małżeństwa (art. 55–61)
Capítulo IV. De la inscripción del matrimonio en el Registro Civil (art. 61–65)	Dział V. Separacja (art. 61 ¹ –61 ⁶)
Capítulo V. De los derechos y deberes de los cónyuges (art. 66–71)	
Capítulo VI. De la nulidad del matrimonio (art. 73–80)	
Capítulo VII. De la separación (art. 81–84)	
Capítulo VIII. De la disolución del matrimonio (art. 85–89)	
Capítulo IX. De los efectos comunes a la nulidad, separación y divorcio (art. 90–101)	
Capítulo X. De las medidas provisionales por demanda de la nulidad, separación y divorcio (art. 102–107)	

⁶ Wyjątek stanowią przepisy tytułu VII CC, z których w niniejszej publikacji omówiono pojęcia i terminy występujące tylko w przepisach ogólnych (art. 154–161), pozostawiając tłumaczenie pozostałych (art. 162–180) do przedstawienia w oddzielnym opracowaniu.

Título V. De la paternidad y filiación Capítulo I. De la filiación y sus efectos (art. 108–111) Capítulo II. De la determinación y prueba de la filiación (art. 112–126) Capítulo III. De las acciones de filiación (art. 131–141)	Tytuł II. Pokrewieństwo i powinowactwo Dział I. Przepisy ogólne (art. 61 ⁷ –61 ⁸) Dział IA. Rodzice i dzieci Rozdział 1. Pochodzenie dziecka (art. 61 ⁹ –86)
Título VI. De los alimentos entre parientes (art. 142–153)	Tytuł II. Pokrewieństwo i powinowactwo Dział III. Obowiązek alimentacyjny (art. 128–144)
Título VII. De las relaciones paterno-filiales Capítulo I. Disposiciones generales (art. 154–161) Capítulo II. De la representación legal de los hijos (art. 162–163) Capítulo III. De los bienes de los hijos y de su administración (art. 164–168) Capítulo IV. De la extinción de la patria potestad (art. 169–171) Capítulo V. De la adopción y otras formas de protección de menores (art. 172–180)	Tytuł II. Pokrewieństwo i powinowactwo Dział IA. Rodzice i dzieci Rozdział II. Stosunki między rodzicami a dziećmi (art. 87–113 ⁶) Dział II. Przysposobienie (art. 114–127) Tytuł III. Opieka i kuratela Dział I. Opieka nad małoletnim (art. 145–174) Dział II. Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie (art. 175–177) Dział III. Kuratela (art. 178–184)
Libro Cuarto. De las obligaciones y contratos	–
Título III. Del régimen económico matrimonial Capítulo I. Disposiciones generales (art. 1315–1324) Capítulo II. De las capitulaciones matrimoniales (art. 1325–1335) Capítulo III. De las donaciones por razón de matrimonio (art. 1336–1343) Capítulo IV. De la sociedad de gananciales (art. 1344–1410) Capítulo V. Del régimen de participación (art. 1411–1434) Capítulo VI. Del régimen de separación de bienes (art. 1435–1444)	Tytuł I. Małżeństwo Dział III. Małżeńskie ustroje majątkowe Rozdział I. Ustawowy ustrój majątkowy (art. 31–46) Rozdział II. Umowne ustroje majątkowe (art. 47–51 ⁵) Rozdział III. Przymusowy ustrój majątkowy (art. 52–54)

Tabela 1.2. Przepisy prawa rodzinnego występujące w CC i przepisy KRO – zestawienie

Powyższe zestawienie przepisów dwóch kodeksów wskazuje, że przepisy prawa rodzinnego w CC są bardziej szczegółowe niż przepisy KRO. Dla tłumacza korzystającego z tekstów paralelnych oznacza to, że ekwiwalentów terminów i pojęć występujących w CC należy poszukiwać nie tylko w KRO, lecz również m.in. w polskim Kodeksie cywilnym (KC) czy w ustawie – Prawo o aktach stanu cywilnego (PrASC).

1.2. Porozumienie regulujące

Porozumienie regulujące (*convenio regulador*), czyli umowa między małżonkami regulująca stosunki majątkowe (DTJEP 2005: 45), zawiera uzgodnienia dotyczące nie tylko stosunków majątkowych, lecz również osobistych, obejmujące co najmniej takie kwestie, jak:

- ▶ opieka nad dziećmi podlegającymi władzy rodzicielskiej obydwojga rodziców,
- ▶ wykonywanie władzy rodzicielskiej i sposób utrzymywania kontaktów z dziećmi rodzica, który nie przebywa na stałe z dziećmi,
- ▶ sposób utrzymywania kontaktów wnuków z dziadkami,
- ▶ korzystanie z mieszkania i sprzętów gospodarstwa domowego,
- ▶ przyczynianie się do ponoszenia ciężarów małżeństwa i alimentów,
- ▶ likwidacja małżeńskiego ustroju majątkowego,
- ▶ wysokość ewentualnej renty przysługującej jednemu z małżonków (DEJ 2019: 535–536)⁷.

Pod względem struktury porozumienie regulujące podlega standaryzacji, co oznacza, że ma formę i podział podobne do innych umów.

Porozumienie regulujące zawiera następujące elementy:

- ▶ nagłówek (*encabezamiento*), w którym znajdują się następujące dane:
 - nazwa dokumentu,
 - miejscowość i data zawarcia porozumienia,
 - wyliczenie stron porozumienia z podaniem ich dokładnych danych osobowych,
 - stwierdzenie, że stawający mają zdolność do czynności prawnej polegającej na zawarciu porozumienia,
 - informacje o zawartym przez strony związku małżeńskim,
 - dane dzieci,
 - informacja o złożeniu w sądzie pozwu,
- ▶ postanowienia (*estipulaciones*), które mają formę listy, w której szczegółowo określa się prawa i obowiązki stron wobec siebie wzajemnie i wobec dzieci, a także reguluje się inne ww. zagadnienia.

1.3. Odpis aktu stanu cywilnego

Zgodnie z art. 2.3 PrASC akt stanu cywilnego to „wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu”. Z aktów stanu cywilnego wydawane są m.in. zupełne i skró-

⁷ W Polsce ww. kwestie są rozpoznawane na drodze sądowej i objęte wyrokiem rozwodowym.

cone odpisy aktu stanu cywilnego. Oprócz odpisów z aktu stanu cywilnego wydawane są zaświadczenia (o dokonanych wpisach, o braku wpisów, o zaginięciu akt stanu cywilnego lub o ich braku).

Przy okazji omawiania odpisu jako gatunku tekstu należy wyjaśnić, że jest to „tekst odpisany, kopia oryginału” (MSJP 1993: 547). O ile odpis jest odzwierciedleniem całej treści oryginału, o tyle wyciąg to „skrótowy wypis z obszerniejszej treści; urywek, fragment wypisany z większej całości; skrót” (MSJP 1993: 1049), zawiera zatem tylko część treści oryginału. Z kolei kopia to „dokładne odtworzenie oryginału” (MSJP 1993: 359), zakładające powtórzenie nie tylko treści, jak to jest w przypadku odpisu, lecz także formy graficznej oryginału; jedną z możliwych kopii jest np. fotokopia. Wypis to dosłowne powtórzenie oryginału, jednak bez poprawek i przekreśleń znajdujących się w oryginale (art. 110 § 3 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 1991 r. Nr 22 poz. 91 ze zm.)).

Zarówno hiszpańskie, jak i polskie odpisy aktu stanu cywilnego są formularzami o określonym wzorze, wypełnianymi przez kierownika właściwego urzędu stanu cywilnego na podstawie danych udostępnianych przez osoby zgłaszające urodzenie, małżeństwo albo zgon oraz zgodnie z informacjami zawartymi w przedstawianych innych odpisach, orzeczeniach sądów, zaświadczeniach itp.

Odpisy polskie i hiszpańskie są zbliżone do siebie strukturą, choć różnią się stopniem szczegółowości ujawnianych w nich danych i kolejnością niektórych pozycji, np. w hiszpańskim odpisie pełnym aktu urodzenia znajduje się pozycja dotycząca małżeństwa rodziców dziecka, której nie ma w polskim odpisie, z kolei w polskim odpisie znajdują się pozycje dotyczące danych biegłego i tłumacza, jeżeli brali udział w czynności zarejestrowania urodzenia, które nie figurują w hiszpańskim odpisie.

1.4. Pozew

Pozew to pismo składane do sądu w celu dochodzenia praw. Zarówno pozew hiszpański, jak i polski muszą spełniać pewne wymogi formalne.

Hiszpański pozew, opatrzony tytułem wskazującym, czego dotyczy (np. *demanda de divorcio*), powinien spełniać wymogi formalne określone w art. 399 kodeksu postępowania cywilnego (*Ley de Enjuiciamiento Civil*, LEC), tzn. składać się z następujących elementów:

- ▶ oznaczenie sądu, do którego kierowany jest pozew,
- ▶ szczegółowe dane osobowe powoda i reprezentujących go prawników,
- ▶ szczegółowe dane osobowe pozwanego i (ewentualnie) reprezentujących go prawników,
- ▶ opis stanu faktycznego wraz z przywołaniem dowodów na jego poparcie,
- ▶ podstawa prawna zawierająca m.in. informację o właściwości sądu oraz przepisach, zgodnie z którymi wystąpiono z pozwem,

- ▶ żądania pozwu,
- ▶ podpisy.

Polski pozew powinien spełniać wymogi formalne odnoszące się do pism procesowych wyszczególnione w art. 126 Kodeksu postępowania cywilnego (KPC). Zgodnie z nim główne elementy pozwu to:

- ▶ nagłówek, w którym powinny się znaleźć następujące informacje:
 - miejscowość i data,
 - oznaczenie sądu,
 - dokładne dane stron,
 - dane przedstawicieli ustawowych i pełnomocników stron,
- ▶ tytuł, który powinien wskazywać, czego dotyczy pozew (np. pozew o rozwód),
- ▶ żądania pozwu, czyli lista żądań powoda,
- ▶ uzasadnienie, w którym znajduje się opis stanu faktycznego oraz przywoływanie dowodów na jego poparcie,
- ▶ podpis,
- ▶ załączniki (lista załączników to lista dokumentów przywołanych w żądaniach jako dowody).

1.5. Wyrok

Struktura hiszpańskiego wyroku w postępowaniu cywilnym jest uregulowana w art. 209 LEC, zgodnie z którym wyrok składa się z następujących części:

- ▶ *encabezamiento* (nagłówek), w którym figurują:
 - dane osobowe stron,
 - dane osobowe obrońców i pełnomocników,
 - oznaczenie przedmiotu sprawy,
- ▶ *antecedentes de hecho* (okoliczności faktyczne):
 - żądania stron i osób zainteresowanych,
 - opis okoliczności uzasadniających żądania,
 - dowody przeprowadzone w związku z postępowaniem,
- ▶ *fundamentos de derecho* (okoliczności prawne):
 - przepisy prawne przywołane na okoliczność zdarzeń, które doprowadziły do procesu,
- ▶ *fallo* (rozstrzygnięcie):
 - rozstrzygnięcia dotyczące wszystkich żądań wraz z wyszczególnieniem kwot pieniężnych.

Struktura polskiego wyroku w postępowaniu cywilnym wynika z art. 325 KPC, na podstawie którego wyrok dzieli się na dwie części i są to:

- ▶ sentencja, na którą składają się:
 - komparycja (rubrum), w której znajdują się następujące dane:
 - wymienienie sądu, sędziów, protokolanta i prokuratora, jeżeli brał udział w sprawie,
 - data i miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku,
 - wymienienie stron,
 - oznaczenie przedmiotu sprawy,
 - tenor, czyli rozstrzygnięcie:
 - rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron,
- ▶ uzasadnienie.

Komparycja (rubrum) w polskim wyroku jest odpowiednikiem nagłówka w hiszpańskim wyroku, natomiast tenor jest odpowiednikiem fallo w hiszpańskim wyroku.

Uzasadnienie w polskim wyroku jest fakultatywnym elementem wyroku polskiego, sporządzanym na wniosek strony. W uzasadnieniu wyroku znajdują się elementy, które w wyroku hiszpańskim są obligatoryjne: okoliczności faktyczne i okoliczności prawne.

Porównanie struktury hiszpańskiego i polskiego wyroku w postępowaniu cywilnym przedstawia tabela 1.5.

Hiszpański wyrok w postępowaniu cywilnym	Polski wyrok w postępowaniu cywilnym
Encabezamiento	Komparycja (rubrum)
Antecedentes de hecho	
Fundamentos de derecho	
Fallo	Tenor
	Uzasadnienie

Tabela 1.5. Struktura hiszpańskiego i polskiego wyroku w postępowaniu cywilnym – porównanie

1.6. Akt notarialny

Akt notarialny jest dokumentem sporządzanym przez notariusza. Dokument ten stwierdza czynność urzędową (np. zawarcie umowy).

Struktura hiszpańskiego aktu notarialnego jest uregulowana w art. 156–196 rozporządzenia o notariacie⁸, zgodnie z którym akt notarialny składa się z elementów, takich jak:

⁸ Decreto de 2 de junio de 1944 por el que se aprueba con carácter definitivo el Reglamento de la organización y régimen del Notariado, Ministerio de Justicia «BOE» núm. 189, de 07 de julio de 1944, Referencia: BOE-A-1944-6578.

- ▶ *comparecencia* (komparycja), zawierająca m.in. miejsce i datę sporządzenia, dane notariusza, dane stron, informację, czy występują w imieniu własnym,
- ▶ *exposición* (fakty), czyli opis stanu rzeczy uprzedni w stosunku do danego aktu notarialnego,
- ▶ *parte dispositiva* (postanowienia),
- ▶ *otorgamiento* (odczytanie aktu i przyjęcie przez strony treści aktu wraz z m.in. pouczeniem stron i informacją o ochronie danych osobowych),
- ▶ *autorización* (poświadczenie) wraz z podpisem notariusza oraz podpisami stron i osób obecnych.

Polski akt notarialny powinien spełniać wymogi formalne wyszczególnione w art. 92 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. 1991 Nr 22 poz. 91 ze zm.). W akcie notarialnym powinny się znaleźć następujące elementy:

- ▶ miejscowość i data,
- ▶ dane notariusza,
- ▶ dane stron,
- ▶ oświadczenia stron,
- ▶ informacja o odczytaniu, przyjęciu i podpisaniu aktu,
- ▶ podpisy stron i innych osób obecnych oraz podpis notariusza.

Rozdział 2

Cechy stylów polskiego i hiszpańskiego języka prawa

Niniejszy rozdział teoretyczny zawiera omówienie cech stylów polskiego i hiszpańskiego języka prawa¹.

2.1. Analizowane gatunki tekstów jako teksty prawne i prawnicze

Wśród języków prawa Wróblewski (1948), Zieliński (1999), Álvarez (2002), Alcaraz Varó, Hugues, Gómez (2009) i Muñoz Machado (2017) wyodrębniają co najmniej dwie kategorie: język prawny i wszystkie pozostałe języki prawa.

Język prawny jest przez ww. językoznawców nazywany odpowiednio: językiem ustawodawcy (Wróblewski 1948: 56), językiem prawnym przepisów prawnych i językiem prawnym norm prawnych (Zieliński 1999: 50), językiem tekstów prawnych („lenguaje de los textos legales” Álvarez 2002: 49), językiem tekstów ustawodawczych lub tekstów prawnych („lenguaje legislativo o de los textos legales” Alcaraz Varó, Hugues, Gómez 2009: 17) i językiem tekstów prawa o charakterze normatywnym („textos jurídicos de carácter normativo” Muñoz Machado 2017: 20).

Do drugiej kategorii należą pozostałe języki prawa. Wróblewski uznaje, że kategoria ta jest jednolita, i nazywa ją językiem prawniczym, którym posługują się przedstawiciele zawodów prawniczych (1948: 136). Zieliński mówi o językach okołoprawnych, które z kolei dzieli na dwie grupy: język prawniczy, którym posługują się przedstawiciele zawodów prawniczych i przedstawiciele nauki, oraz język prawniczy, którym posługują się urzędnicy, przedstawiciele dyscyplin okołoprawnych, dziennikarze i obywatele (1999: 71–72). Z kolei Álvarez również wyodrębnia teksty prawnicze („textos judiciales”) definiowane jako te, w których „przepisy prawne są stosowane w praktyce przez przedstawicieli zawo-

¹ Autorka posługuje się tu pojęciem „język prawa” wprowadzonym przez Jopek-Bosiacką (2008: 18) i obejmującym zarówno język prawny, jak i prawniczy.

dów prawniczych” („puesta en práctica de la legislación por los profesionales del derecho” 2002: 49), a dodatkowo jako odrębną, trzecią, kategorię traktuje język prawno-administracyjny („lenguaje jurídico-administrativo” 2002: 31), nazywany też językiem administracji publicznej („lenguaje en el seno de la Administración Pública” 2002: 33), stosowany przez urzędników. Alcaraz Varó, Hugues, Gómez proponują wśród języków prawa innych niż prawne wyodrębnić: język sądowy lub język sędziów („lenguaje jurisdiccional o de los jueces”), język notarialny („lenguaje notarial”) oraz język administracyjny lub język administracji publicznej („lenguaje administrativo o de las Administraciones Públicas”) (2009: 17). Muñoz Machado wskazuje następujące dwie grupy w ramach kategorii języków prawa innych niż język tekstów prawnych o charakterze normatywnym: teksty prawa o charakterze prawniczym („textos jurídicos de carácter jurisdiccional” 2017: 20) oraz teksty prawa o charakterze prawno-administracyjnym („textos jurídicos de carácter jurídico-administrativo” Muñoz Machado 2017: 21). W odróżnieniu od Zielińskiego (1999) Muñoz Machado wyłącza z języka prawa „teksty dotyczące doktryny w wąskim znaczeniu, czyli traktaty, podręczniki, monografie, eseje, które dotyczą ogólnych zagadnień nauk prawnych lub które zawierają tezy, interpretacje i propozycje związane z problematyką porządku prawnego”² (2017: 21).

Posługując się różnym nazewnictwem wynikającym z powyższego zestawienia, gatunki tekstów, których tłumaczenie jest przedmiotem niniejszej publikacji, można pod względem realizacji językowej opisać w następujący sposób:

- ▶ Kodeks prawny należy do grupy tekstów operujących językiem specjalistycznym prawnym, tzn. językiem ustawodawcy (por. Wróblewski 1948), językiem prawnym przepisów prawnych (por. Zieliński 1999), językiem tekstów prawnych (por. Álvarez 2002), językiem tekstów ustawodawczych lub tekstów prawnych (Alcaraz Varó, Hugues, Gómez 2009) oraz językiem tekstów prawnych o charakterze normatywnym (Muñoz Machado 2017).
- ▶ Porozumienie regulujące reprezentuje język prawniczy (Wróblewski 1948, Álvarez 2002), język okołoprawny prawniczy przedstawicieli zawodów prawniczych (Zieliński 1999), język sądowy lub język sędziów (Alcaraz Varó, Hugues, Gómez 2009) oraz język tekstów o charakterze prawniczym (Muñoz Machado 2017).
- ▶ Odpis należy do tekstów sporządzanych językiem prawniczym (Wróblewski 1948, Álvarez 2002), językiem okołoprawnym urzędników (Zieliński 1999), językiem prawno-administracyjnym lub językiem administracji publicznej (Álvarez 2002; Alcaraz Varó, Hugues, Gómez 2009) oraz językiem tekstów o charakterze prawno-administracyjnym (Muñoz Machado 2017).
- ▶ Pozew należy do grupy tekstów prawniczych (Wróblewski 1948, Álvarez 2002), tekstów operujących językiem okołoprawnym prawniczym (Zieliński 1999), tekstów operują-

² „Doctrinales, en sentido estricto, son los tradados, manuales, monografías y ensayos, que abordan cuestiones generales de la ciencia del derecho o sostienen tesis, interpretaciones o propuestas en relación con problemas del ordenamiento jurídico” (Muñoz Machado 2017: 21).

cych językiem sądowym lub językiem sędziów (Alcaraz Varó, Hugues, Gómez 2009) oraz językiem tekstów prawa o charakterze prawniczym (Muñoz Machado 2017).

- Wyrok należy do tekstów prawniczych (Wróblewski 1948, Álvarez 2002), tekstów operujących językiem okołoprawnym prawniczym (Zieliński 1999), tekstów operujących językiem sądowym lub językiem sędziów (Alcaraz Varó, Hugues, Gómez 2009) oraz językiem tekstów prawa o charakterze prawniczym (Muñoz Machado 2017).
- Akt notarialny należy do tekstów prawniczych (Wróblewski 1948, Álvarez 2002), tekstów operujących językiem okołoprawnym prawniczym (Zieliński 1999), tekstów operujących językiem notarialnym (Alcaraz Varó, Hugues, Gómez 2009) oraz językiem tekstów prawa o charakterze prawniczym (Muñoz Machado 2017)³.

2.2. Style analizowanych gatunków tekstów

Zgodnie z powszechną i szeroką definicją styl tekstów językowych należy rozumieć jako:

(...) sposób ukształtowania języka wypowiedzi, zasadzający się na wyborze z bogactwa systemu językowego określonych środków (wyrazów, ich form, konstrukcji wyrazowych, układu wyrazów itd.), ich interpretacji, a następnie ułożeniu z nich takiej całości, która ma najlepiej służyć celowi, jaki zakładał nadawca. W takim rozumieniu styl przysługuje każdej świadomej wypowiedzi językowej, każdemu tekstowi językowemu (NSPP 1999: 1754).

W oparciu o powyższą definicję teksty poddane analizie w dalszej części pracy można w odniesieniu do stylów podzielić na dwie grupy. Do pierwszej należy przemówienie kierownika urzędu stanu cywilnego podczas uroczystości zawarcia związku małżeńskiego, do drugiej zaś – pozostałe teksty cechujące się użyciem języka prawnego i prawniczego.

Przemówienie kierownika urzędu stanu cywilnego podczas uroczystości zawarcia związku małżeńskiego jest przykładem tekstu użytkowego napisanego stylem funkcjonalnym podniosłym, który jest również nazywany stylem przemówień (Jadacka 2006: 114). Cechy charakterystyczne tego stylu to: „długie, starannie zbudowane zdania (...), szyk przestawny, (...) zdania pytajne i wykrzyknikowe oraz specjalne konstrukcje adresatywne – apostrofy. (...) wyrazy wyszukane, nierzadko archaiczne (zapożyczenia łacińskie), o silnym zabarwieniu emocjonalnym, sugestywne, skrajnie wartościujące, nie wolne od określeń hiperbolicznych” (Jadacka 2006: 114). Pod względem zawartości wymienionych elementów przemówienie kierownika USC nie spełnia wszystkich kryteriów, np. brak w nim archaizmów czy zapożyczeń, jest jednak nawiązanie do przepisów KRO, co powoduje, że można mówić o elementach języka prawniczego. Można zatem powiedzieć,

³ Tabela przedstawiająca ogólny podział języków prawa znajduje się w załączniku V.

posługując się terminem stosowanym przez Jadacką, że przemówienie reprezentuje „styl pograniczny” (2006: 115).

Styl pograniczny reprezentują również teksty wyodrębnione tutaj w ramach drugiej grupy, tzn. teksty normatywne (np. kodeksy), będące w tym przypadku połączeniem stylu urzędowego (charakteryzującego się rzeczowością, bezosobowością i kategorycznością) ze stylem naukowym (odznaczającym się jasnością, precyzyjnością) (2006: 115). Jak wskazuje z kolei Wojtak, podstawowe cechy stylu urzędowego to: „dyrektywność, bezosobowy charakter wypowiedzi (bezosobowość), precyzyjność, standardowość” (2001: 155). Kołodziejek, obok dyrektywności i bezosobowości, wymienia szablonowość oraz nieemocjonalność (2014: 61). Kilka z wymienionych cech wyszczególnia Jopek-Bosiacka, kiedy omawia problematykę języka prawnego i prawniczego jako języków specjalistycznych charakteryzujących się precyzją, niedookreślonością, specjalizacją, konserwatyzmem i złożonością (2006: 44).

W kolejnych punktach znajduje się zestawienie cech urzędowego stylu wypowiedzi wg podstawowej klasyfikacji zaproponowanej przez Wojtak (2001) wraz z konkretnymi kategoriami językowymi i gramatycznymi przyczyniającymi się do osiągnięcia dyrektywności, bezosobowości, precyzyjności i standardowości oraz przykładami – z kodeksów (CC i KRO) jako tekstów prawnych oraz pozwów, wyroków i postanowień jako tekstów prawniczych – ilustrującymi użycie danej kategorii.

2.2.1. Dyrektywność

Dyrektywność (kategoryczność) przejawia się w tekstach prawnych i prawniczych stosowaniem czasowników wprowadzających nakaz, zakaz, obowiązek, zezwolenie itp.

Tabela 2.2.1 zawiera przykłady dyrektywności w polskim i hiszpańskim języku prawnym i prawniczym.

ES	PL
W tekstach prawnych:	
Artículo 67. Los cónyuges <u>deben</u> respetarse y ayudarse mutuamente y actuar en interés de la familia. (CC)	Art. 15 § 1. <u>Nie mogą</u> zawrzeć ze sobą małżeństwa przysposabiający i przysposobiony. (KRO)
W tekstach prawniczych:	
Asimismo, este precepto señala que el Convenio <u>deberá</u> * ser aprobado por el Juez, salvo que contenga disposiciones dañosas para los hijos o gravemente perjudiciales para los cónyuges.	Sąd (...) <u>nakazuje</u> pobrać od pozwanego (...) na rzecz Skarbu Państwa kwotę (...) tytułem nieuiszczonej opłaty sądowej, od której uiszczenia powódka (...) była zwolniona.

Tabela 2.2.1. Przykłady dyrektywności w polskim i hiszpańskim języku prawnym i prawniczym

* Cechą hiszpańskiego języka prawnego i prawniczego jest stosowanie czasu przyszłego do wyrażania pewności co do wykonania jakiejś czynności („El futuro de mandato o de obligación indica la seguridad en el cumplimiento futuro de una orden: se presentará en el plazo de diez días (...)” Seco 1973: 88).